

Marte Edvardsen
Kandidatnummer:10008

Hadde Maurits Hansen et nasjonalt prosjekt med kriminalromanen *Mordet på maskinbygger Roolfsen* fra 1840?

NORD2901 Bacheloroppgave i nordisk for lektorstudenter

Juni 2020

NTNU

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.
Det humanistiske fakultet
Institutt for språk og litteratur

Bacheloroppgave

2020

Marte Edvardsen
Kandidatnummer:10008

Hadde Maurits Hansen et nasjonalt prosjekt med kriminalromanen *Mordet på maskinbygger Roolfsen* fra 1840?

NORD2901 Bacheloroppgave i nordisk for lektorstudenter

Bacheloroppgave
Juni 2020

NTNU

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.
Det humanistiske fakultet
Institutt for språk og litteratur

Innholdsfortegnelse

Innledning	2
<i>Forfatteren Maurits Christopher Hansen</i>	<i>3</i>
Diskusjonsdel	4
<i>Detektiv Barth som forbilde</i>	<i>5</i>
<i>Samfunnskritikk</i>	<i>7</i>
<i>De ulike nasjonalitetene</i>	<i>8</i>
<i>Det norske miljøet</i>	<i>10</i>
Konklusjon	11
Siterte verk	13

Innledning

I 1840 gav Maurits Christopher Hansen ut en kriminalanekdote fra Kongsberg kalt *Mordet på maskinbygger Roolfsen*. Romanen var et gjennombrudd på flere måter, og paradoksalt nok skulle den gjøre Norge ledende i krimlitteraturen på et tidspunkt landet ikke engang var selvstendig (Lahlum, 2017, s. 5). Med denne detektivromanen skapte Maurits Hansen en ny retning innenfor verdenslitteraturen som vi i dag kaller krimlitteratursjangeren. Til tross for å være forut for sin tid, led Hansen samme skjebne som mange andre pionerer. Prisen man får for å skape noe publikum ikke er klar for enda, er til tross for sin tilrettelegging til senere forfattere, glemsel. Denne oppgaven vil derfor løfte Maurits Hansen opp i lyset for å anerkjenne romanen *Mordet på maskinbygger Roolfsen* som det studieobjektet det fortjener å være.

Det som virkelig skiller seg ut ved denne detektivromanen er den moderne karakteren Johannes Barth. «Den rettskafne, klartenkte og åpensinnede Johannes Barth oppklarer på slutten av 1700-tallet et drapsmysterium i Kongsberg med metoder som peker fremover mot den moderne detektivsjangeren» (Lahlum, 2017, s. 7). Ved varierende fortellerteknikker gjennom romanen utfolder historien seg med en åpenlys hovedperson. «In a number of scenes, the reader takes part in the actions from different viewpoints although the investigator, Barth, dominates the perspective and is the obvious protagonist in his role as detective» (Leffler, 2014, s. 228). I tillegg til den moderne detektiven skriver Maurits Hansen arketyperiske skildringer av samfunnsgrupper, og presise geografiske miljøbeskrivelser. Disse aspektene har vekket en interesse vedrørende Hansens intensjon med romanen.

Oppgavens hypotese går derfor ut på om det finnes et nasjonalt prosjekt ved boken, i tillegg til dens åpenbare mål om å underholde. Denne hypotesen springer ut av ideen om Johannes Barth som en ideell embetsmann i et laginndelt samfunn, noe Kongsberg fremstilles som i detektivromanen. Med hans oppdragende rolle i møte med sine medborgere, kan det spekuleres i om Maurits Hansen hadde en intensjon om å skape et forbilde for Norges embetsmenn. Ved å sammenligne skildringene av de andre karakterene, vil sammenhengen mellom ulike nasjonaliteter og kulturtrinn utgjøre en stor del av diskusjonen. Samtidig vil det norske miljøet og den politiske diskusjonen som foregår på samme tid som boken blir skrevet

og utgitt i, føre frem viktige momenter for hypotesen. Selv om diskusjonen hovedsakelig er forankret i egen avlesning av romanen, vil biografiske aspekter ved Maurits Hansen gjøre rede for viktige argument som ligger til grunn. Ved dette skal oppgaven drøfte om de nevnte aspektene ved romanen kan ha en nasjonal dreining ved seg, i tillegg til å være en underholdende krimfortelling.

Forfatteren Maurits Christopher Hansen

Maurits Christopher Hansen var en nyskaper innenfor den litterære verden når det kommer til ulike litteratursjangre i Norge, på sin tid. Han skrev Norges første bondefortelling, *Luren*, en (svært) nasjonalromantisk novelle. Han står og for utgivelsen av Norges første ridderroman, *Othar av Bretagne*. Selv om denne ridderromantiske sjangeren allerede var godt etablert i Europa, var den i 1819 nyskapende i norsk litteraturhistorie. Han har også skrevet flere psykologiske grøssere og mysterium som i dag kan regnes som forløpere for senere krimlitteratur i Norge. Maurits Hansen levde fra 1794-1842 og var utdannet journalist, forfatter, lærer og skolestyrer (Hansen, 2017). Per Thomas Andersen kaller han den betydeligste norske prosaforfatteren fra de første tiårene av 1800-tallet (Andersen, 2012, s. 170). Dette begrunner han med selve omfanget av Hansens forfatterskap og arbeid.

Med en sterk arbeidsmoral produserte Hansen et stort volum med bøker for å livnære seg. Dette førte til at hans litterære livsverk utvilsomt var den mest leste i sin samtid. Arve Fretheim oppsummerer Maurits Hansen i sitt forord av Hansens biografi, som en inspirasjonskilde til blant annet de fire store i Norges litterære kanon: «Han fremheves som en fortrolig skildrer av miljøer og livsforhold i datidens Norge, og som en vesentlig bidragsyter til norsk kulturhistorie» (Fretheim, 2007, s. 9). Dette underbygges med hvordan samfunnet blir skildret i denne boken som et relativt stabilt embetsmannregime med et realistisk makthierarki som viser seg gjennom karakterene. Forfatteren har tildelt karakterene mange ulike yrker og det snakkes mange språk. Dette gjør at karakterene kommer tydelig frem gjennom miljøet handlingen utspiller seg i. Fretheim hevder her at han er en kilde til hvordan det var å leve i Norge på den tiden han skrev. Dette støttes av Hans Olav Lahlum med sin tolkning av Hansen: «Å lese Maurits Hansens siste store fortelling kan altså gi ny innsikt både i krimsjangeren og i det norske samfunnet fra slutten av dansketiden» (Lahlum, 2017, s. 9).

Lahlum betegner Maurits Hansen som en idealist og realist. Dette springer ut av Lahlums tolkning av *Mordet på maskinbygger Roolfsen*, som et betydningsfullt krimverk fra unionstiden (Lahlum, 2017, s. 10). Denne politiske måten å lese Maurits Hansen på har ikke alltid vært like åpenbar, siden realismen i Norge ikke startet før noen tiår etter. Til tross for dette, er det grunnlag til å tro at Hansen også på dette området var forut for sin tid i litteraturen. Kritikere har for så vidt vært enige om at Hansen er en av de kondisjonerte som skriver for den samfunnsgruppen han skriver om. Med dette menes både embetsmenn og borgerskapet (Tysdahl, 1988, s. 120). Likevel, er det en usikkerhet i hvilket syn Hansen hadde på klassesystemet han så detaljert skildrer arketyperne i. Ved å skildre en så gjennomgående ideell embetsmann som Johannes Barth er det interessant at Hansen aldri var en del av det samfunnslaget selv. «Han tilhørte derfor hele sitte yrkesliv den grå masse av statsansatte under embetsmannsskiktet» (Tysdahl, 1988, s. 121). Dette henger sammen med hvordan viktige deler av Hansens liv, og innsikt i nyere norsk sosialhistorie, oppmuntrer oss til å se *Mordet på maskinbygger Roolfsen* med nye briller (Tysdahl, 1988, s. 124)

Diskusjonsdel

Mordet på maskinbygger Roolfsen er en roman som har skapt interesse hos flere krimentusiaster og forfattere som Bjørn Tysdahl, Arve Fretheim, Yvonne Leffler og Hans Olav Lahlum. Bøkene *Maurits Hansen fortellerteknikk* av Tysdahl og *Livets kolde prosa* av Fretheim har tilført oppgaven et biografisk innblikk i Maurits Hansens liv som forfatter. I tillegg inneholder bøkene delanalyser av kriminalaneddoten fra Kongsberg, som gir et godt grunnlag for oppgavens videre diskusjon. Litteraturprofessoren Yvonne Leffler underbygger oppgavens sentralisering av Johannes Barth, gjennom sitt kapittel «Early Crime Fiction in Nordic Literature» fra boken *From the Sublime to City Crime*.

Gjennom forordet i *Mordet på maskinbygger Roolfsen*, av krimforfatteren Hans Olav Lahlum, fester oppgaven en stor del av sin argumentasjon. Lahlum påpeker en sosial kritikk som er langt sterkere enn tidligere, noe han hevder gir grunnlag til å kvalifisere den som begynnelsen på realismen i Norge. Lektoren ved Kongsberg videregående skole, Arve Fretheim, drar lignende slutning ved å anerkjenne romanen som Norges første realistiske, ved å vektlegge den fremtredende samfunnskritikken: «Men *Mordet på Maskinbygger Roolfsen* er også noe langt mer enn en detektivroman, fordi den har klare innslag av sosial kritikk med sine til dels

skarpe utfall mot et rigid samfunnssystem, hvor gunstbevisninger og maktbruk er noen av hovedingrediensene» (Fretheim, 2007, s. 10). Ved disse uttalelsene er samfunnskritikken noe som veier tungt i en analyse som problematiserer Hansens intensjoner med romanens helt, Johannes Barth. I motsetning til dette avviser Bjørn Tysdahl denne tolkningen, og analyserer detektivromanen som underholdningslitteratur uten en dypere politisk forfatterintensjon. Realismen i Maurits Hansen har lenge blitt diskutert med en hovedvekt mot at det finnes en nasjonal vridning av romanen. Likevel, vil denne oppgavens nærlesning av *Mordet på maskinbygger Roolfsen* gjenoppta spørsmålet, da det er flere aspekter ved romanen som kan indikere en intensjon om nasjonal bygging.

Detektiv Barth som forbilde

Romanens sterke fokus på samfunnet viser seg sterkt gjennom karakterene som lever i handlingsmiljøet Kongsberg. Den mest sentrale karakteren i denne boken er den moderne detektiven assessor Barth. «Assessor og overbergamtsskriver Johannes Barth, en sindig og kraftig mann, ble sittende ved bordet med et hefte dokumenter foran seg og holdt hånden for pannen» (Hansen, 2017, s. 13). Dette er bokens første beskrivelse av den juridiske embetsmannen som utgjør fortellingens hovedperson. Akkurat denne delen blir fortalt med en aural 3.person som skildrer detektiven objektivt. Assessor Barth er en høytstående mann i samfunnet, respektert av alle, med en viktig rolle som politimester. Dette gir et gjennomgående godt inntrykk av detektiven som både fysisk og mentalt blir betraktet som en fornuftig person i en viktig rolle i samfunnet.

Hansen nøler derfor ikke med å la detektiv Barth sette tonen som en uavhengighet til overberghauptmannens styre i Kongsberg. Allerede ved deres første dialog i boken, knives det passivt aggressivt mellom de to høytstående embetsmennene: «Da jeg ble utnevnt til overbergkasserer og revisor samt, det som er hovedsaken her, til byfogd og politimester, ble jeg ingen privatmanns tjener» (Hansen, 2017, s. 14). Her får vi en forsmak på hvordan assessoren nekter å la seg styre av noe annet enn sunn fornuft og samfunnets lover. Dette underbygger argumentet om at Hansen retter en kritikk mot embetsstanden sitt maktmisbruk i form av innflytelse.

Til tross for at Barth riktignok er en del av embetet, viser han likevel stor tilhørighet ved den lavere arbeiderklassen. Et godt eksempel her er blant annet hans beste venn og «eneste ganske

fortrolige i denne verden» apoteker Lepin (Hansen, 2017, s. 111). Her betrakter han apotekeren eksplisitt som sin egen bror i samtalene de har sammen. Et annet eksempel på hvordan detektiven bryter med embetssjiktets tydelige inndeling, er måten han prater til Kirsti Haitler på. Kirsti er hustruen til den «bibelsprengte verten» Herman Haitler, som driver en skjenkestue, og rangerer lavt i hierarkiet av embeter (Hansen, 2017, s. 24). Av ren og skjær medfølelse rekker assessoren ut sin hånd til Kirsti:

«Akk, Kirsti, Kirsti! Visste du hvor din sorg går meg til hjertet! Jeg vet jo hvor uskyldig du er! Men enda en gang – vet du at Herman er uskyldig, så spar ikke din stesønn. Dere blir alle ulykkelige, og jeg kan ikke hjelpe dere. Her er jeg ikke som øvrighetsperson, men som din gamle venn og som rettferdighetens venn. Gid du også i det verste fall ville betro deg til meg» (Hansen, 2017, s. 23).

Johannes Bart oppfører seg med respekt og likeverd i det han handler i takt med sitt urokkelig moralske kompass. På tross for sin bevisste rang som øvrighetsperson, misbruker han ikke sin makt. Her framstår han derfor som en ideell embetsmann, og forbilde for sitt kulturtrinn i samfunnet.

Fokuset på de sosiokulturelle klasseskillene kan ved flere anledninger finnes eksplisitt uttrykt i romanen, og spesielt i en ulykkelig kjærlighetshistorie som tilhører Barths bakgrunn. «Var der misforhold mellom Assessor Barth og Kirsti Povelstdatters kulturtrinn, så var det utvilsomt en langt større forskjell mellom hennes og Herman Haitlers karakter» (Hansen, 2017, s. 27). Her ser vi hvor sterkt Maurits Hansen velger å uttrykke klasseforskjellene ved at Kirsti ikke følte seg verdig nok til å gifte Barth. Dette vitner om en innprentet lagdeling i samfunnet, og igjen hvordan Barth stiller seg upåvirket av denne normen. Dette viser seg ved at Barth gjengjelder Kirsti sitt offer, med å selv ikke inngå noen ekteskapelige forbindelser. Slik styrkes Barth sin karakter som et forbilde og ideal for sine medborgere.

Om en leser Yvonne Leffler sitt kapittel om «Early Crime Fiction in Nordic Literature» (2014), finner vi flere momenter som kan underbygge Johannes Barth sin helterolle. «Hansen's detectives are judges and professional crime investigators; both of them are representatives of law and morality in a world they try to master by rational thinking» (Leffler, 2014, s. 239). Som en rasjonell mann velger derfor Barth å holde overberghauptmannen ansvarlig for sine forbrytelser ved hjelp av et kompromiss. I bytte mot å ikke avdekke sin overordnede som en kriminell for offentligheten, skulle etatsrådet heretter

holde seg på riktig side av loven. Ved dette blir oppdragelsen mellom de to karakterene tydelig uttrykt i handlingen. I tillegg styrkes argumentet ved at overberghauptmannen er en representasjon av embetsstanden, og dermed blir irettesatt av Barth som igjen representerer lov og moral som en ideell embetsmann. Ved disse helteegenskapene står han som en kontrast til sine korruperte medborgere av det øvre samfunnslaget. Her vil assessor Barth som forbilde bidra i argumentasjonen om romanen bidrag til den nasjonale byggingen.

Samfunnskritikk

Bakgrunnshistorien som blir tildelt assessoren kan også tenkes at hører sammen med det karakterene i boken representerer. Selv om assessor Barth har flere navn i boken som blant annet overbergamtsskriver, blir han også personifisert som Johannes Barth (Hansen, 2017, s. 24). I tråd med å ha et eget navn blir han gitt en bakgrunnshistorie som styrker detektiven som en helhetlig person. I motsetning til dette blir overberghauptmannen bare omtalt ved rangbestemmelser, som tilsier øverste leder av Bergverket (Hansen, 2017, s. 13). Ved dette er det nærliggende å hevde at han representerer en mektig embetsstand i samfunnet.

Påstanden om overberghauptmannens innflytelse og representasjon, kan begrunnes dypere i et utdrag fra *Mordet på maskinbygger Roolfsen*. Dette utdraget er et godt eksempel på Hansens varierende fortellerteknikk, da det minner mer om en interaktiv kommentar direkte til leseren, enn et handlingsreferat av selve krimhistorien. Ved å gjengi juridiske saksdokumenter viser Hansen seg kritisk til etterforskningen som gjøres av det tilsynelatende mordet i fortellingen. Uten å gå lengre inn på denne humoristiske og finurlige fortellerteknikken, er det deler av dette utdraget som underbygger Hansens samfunnsengasjement:

«Men vi fikk ingen annen forklaring enn at jurisdiksjonen i Bergstaden på den tiden var et underlig mismask som for det meste rettet seg etter den allmektige overberghauptmannens forgodtbefinnende, at en viss uskyldig patriarkalsk fortrolighet dannet den underligste kontrast til det absolutte despoti, og at endelig muligheten for å danne seg et bestemt begrep om rettspleien forutsatte at en hadde mer tid til overs enn vi hadde, for da måtte en arbeide seg gjennom sølvverkets arkiv mot dette målet, som i grunnen var lite lønnsomt» (Hansen, 2017, ss. 31-32).

Her oppgis det en objektiv forklaring på hvordan overberghauptmannen opptrådte som Kongsbergs allmektighet ved sin rolle som Bergmester. Her uttrykker Maurits Hansen

jurisdiksjonen i Bergstaden som en uskyldig del av den maktstyrte samfunnsinndelingen, ved at de dannet en kontrast til enevelde overberghauptmannen førte. Ved å referere til overberghauptmannen som «det absolutte despoti» kan det trekkes direkte linjer til autokratiet Danmark førte over Norge i unionstiden (Det Norske Akademi for Språk og Litteratur, 2020). Dette underbygges med makten kongen av Danmark hadde over Norge, noe som det kan tenkes at Hansen kritiserte ved å være kritisk til makten overberghauptmannen var innforstått med. Med utgangspunkt av denne tolkningen kan man se på Maurits Hansen som pro demokratisk mot et eneveldig styre.

Assessorens representasjon blir problematisert av Bjørn Tysdahl i *Maurits Hansens fortellerkunst*, som fremlegger *Mordet på Maskinbygger Roolfsen* som en fullt utviklet detektiv-roman (Tysdahl, 1988). Selv om Maurits Hansen ser detektivens arbeid som et skjæringspunkt for klassemotsetninger, hevder Tysdahl at det likevel ikke er et ensidig innlegg for eller mot norske embetsmenn (Tysdahl, 1988, s. 115). Tysdahl mener at kontrasten mellom Assessor Barth og det korrupte ikke utgjør en direkte samfunnskritikk mellom rettferdighet og makt, men mer en allsidig skildring av sin samtid (Tysdahl, 1988, s. 115). Dette støtter opp under romanens rene formål som underholdning, og utgjør viktige argumenter som peker mot oppgavens hypotese. På tross for disse argumentene er det ikke nok for å avvise hypotesen om detektivromanens bidrag til et nasjonalt prosjekt.

De ulike nasjonalitetene

Samfunnskritikken mellom de sosiale lagene fører videre til hvordan ulike nasjonaliteter gjør seg gjeldende som kontraster opp mot assessor Barth. Ved at Bart er den ideelle embetsmannen kan en også argumentere for at han er den ideelle nordmannen, i et nasjonalt perspektiv. I *Mordet på Maskinbygger Roolfsen* finner vi eksempler på det tyske, det tyskjødiske og det franske i ulike kulturtrinn. «Konklusjonen må bli at Hansen tok med så mange språk dels av ren og skjær språkglede» (Tysdahl, 1988, s. 133). Tysdahl peker ut Maurits Hansen som et språkgeni som er ute etter å imponere sine lesere. Dette støtter det sterke underholdningsperspektivet som detektivromanen har til grunn. Likevel vil den forsterkende effekten språkene har på kontrastene mellom samfunnslagene være vanskelig å betrakte som tilfeldig. Sammenhengen mellom nasjonalitet ved språk og tilhørighet i samfunnsklasse, blir et viktig argument for den nasjonale dreiningen i romanen.

Det tyske språket blir brukt av karakterer i romanen som tilhører den lavere arbeiderklassen i samfunnet. Den bibelsprengte vertshusholderen Herman Haitler utbryter ved flere anledninger memorerte bibelvers, som han briljerer med på tysk. I tillegg finner vi et eksempel på dette når Assessor Barth arresterer Kjeld Haitler for første gang. Her reagerer faren hans, Herman Haitler, med å skjende i tyske bibelvers (Hansen, 2017, s. 33). I brevet fra Roolfsen får vi igjen bekreftet hvordan tysk brukes av en lavere arbeiderklasse, i og med sin tittel som maskinbygger. «Brevet var undertegnet Roolfsen og skrevet på et temmelig dårlig tysk og med nesten uleselige kråketær» (Hansen, 2017, s. 106). Tysk blir i tillegg brukt ved middagen mellom overkonstabelen, auksjonsforvalter Wolert, gesvornen Aslaksen og den sleipe og krypende Diegels (Hansen, 2017, s. 53). Her blir den viktigste observasjonen at tysk ikke forekommer i samtale mellom embetsmenn, og det øvre sjiktet av samfunnet.

I middagsselskapet blant middelklassen finner vi bergmesterens assistent og underordnede «gesvornen Diegels» (Hansen, 2017, s. 35). Til tross for sine middagsgjester, rangerer han lavere ved sin underdanige personlighet. Diegels omtaler overberghauptmannen ærbødig som «velbårne hr. etatsråd» i samme kontekst som bergmesteren nedsettende kaller Diegels «servitør» (Hansen, 2017, s. 38). Dette forsterker Diegels mangel på autoritet og respekt hos de han tjener til. I tråd med dette presenterer romanen Diegels og hans kone som tysk-jødiske der de kommuniserer i lengre paragrafer på akkurat denne aksenten (Hansen, 2017, s. 40) Ved beskrivelsen av hans kone, madame Diegels, får vi et større inntrykk av hvilke egenskaper som blir assosiert med denne nasjonaliteten:

«Vakker var hun sannlig ikke, og heller ikke meget elskverdig, men en opplagt sans for intriger utmerket henne og gjorde henne verdig til en mer glimrende skjebne enn å legge kabaler i en krets av Kongsbergs halvfornemme verden. Hun var avskydd og fryktet.» (Hansen, 2017, s. 39).

Om vi regner madame Diegels som representativ for den jødisk-tyske nasjonaliteten vil denne beskrivelsen være i kontrast til egenskaper assessor Barth innehar, som rettferdig og godt likt. Dermed vil egenskapene og nasjonaliteten til Diegels-paret fremheve Johannes Barth sin norske karakter, noe som underbygger perspektivet på detektiven som et forbilde.

Den franske nasjonaliteten blir, i motsetning til tysk og tysk-jødisk, brukt blant eliten i Kongsberg. Dette skjer blant annet mellom overberghauptmannen og hans kone, etatsrådinnen ved flere anledninger. Noe som beviser at fransk blir brukt som et mer formelt språk, er

hvordan etatsrådinnen bruker det i det hun beskylder assessoren for å være ytterst frekk mot hennes mann. «Hennes nåde fant det kanskje like fatal, men da hun var bekymret over den kjære mannens angrepne utseende, prøvde hun alt for å berolige ham, skjente på fransk og på norsk over den impertinente assessoren ...» (Hansen, 2017, s. 79). Videre føres også en samtale der etatsrådinnen hever seg med å bruke fransk, der assessoren forstår språket, men velger å utelukkende svare på norsk (Hansen, 2017, s. 85). Dette styrker igjen den svært norske karakteren Barth utgjør, da han kontinuerlig velger å snakke norsk.

Når handlingen flyttes utenfor Bergstadens grenser, nærmere bestemt visestattholderens bolig i landets hovedstad, gjør fransk seg gjeldende hos det øvre sjiktet i samfunnet. Dette blir i selskap mellom grevinnen og etatsrådinnen uttrykt eksplisitt ved at grevinnen sier «Hu, tal ikke fransk, det hører hjemme der inne i salene. [...] Fransk nå igjen! Som du vil kjære Mathildis; men bare la seremoniellet fare» (Hansen, 2017, s. 89). I denne boken er de som bruker det franske språket utelukkende en del av embetsstanden. I tillegg får vi en oppfatning av at det franske språket brukes som en form for etikette, som er overflødig i en privat samtale på tomannshånd. Ved disse sammenhengene, og kontinuiteten mellom hvilken samfunnsklasse som bruker hvilket språk, er det nærliggende å anta at karakterene er representative for de ulike nasjonalitetene. Om dette er bevisst fra Hansen sin side, skaper det i så fall bare et forsterkende bilde på den norske detektiven sin rolle som forbilde.

Det norske miljøet

I like stor grad som karakterenes klassetilhørighet og nasjonalitet, utgjør handlingsmiljøet stor betydning for oppgavens analysegrunnlag. Det at historien utfolder seg i en bestemt norsk gruveby er noe nytt i Maurits Hansen sitt forfatterskap. Siden dette er særegent for denne romanen gir det grunnlag for å analysere samfunnskritikken dette forsterker. Likevel, kan en argumentere for Hansens lokale handlingsmiljø fra to sider. Her belyser Yvonne Leffler ett poeng i favør til underholdningsverdien i romanen:

«Thus, in all four stories both the rural setting and the depicted social structure would have been familiar to the contemporary Nordic readers and this made the stories recognisable as trustworthy and true to life. In that way, the crime might have appeared even more horrible when happening to actual people in places the contemporary reader would have recognised as authentic» (Leffler, 2014, s. 235).

De hyppige skildringene av det norske miljøet bidrar til et realistisk bilde av datidens hverdagsliv. På den ene siden kan en argumentere for at dette forsterket hvordan leserne på denne tiden opplevde forbrytelsen og handlingen i *Mordet på Maskinbygger Roølfen*. Dermed kan intensjonen til Maurits Hansen, med det lokale handlingsmiljøet, ha vært å gi leserne noe å relatere seg til for at fortellingen skulle virke mer fengende. På den andre siden har denne deskriptive miljøskildringen av kultur og samfunnslag, litteraturhistorisk verdi. Ved dette kan det argumenteres for at romanen har nok realisme i seg til å kunne ane en nasjonal dreining.

Presise miljøskildringer av norsk natur er noe leserne direkte kunne relatere seg til:

«Nemånens sparsomme skimmer viftet over den våte novembermarken» (Hansen, 2017, s. 48). Det samme gjelder de geografiske skildringene som deskriptivt forklarte ekte steder i byen Kongsberg: «Oppe på åsen som Bergstaden ligger ved foten av, stoppet hun engstelig» (Hansen, 2017, s. 117). Selve fortellingen om hvordan mordet skjedde inneholder lokale geografiske skildringer av elven som «Sanseløs grep han liket og trakk det av sted over sandbankene til Lågen» (Hansen, 2017, s. 49). Denne måten å skildre lokal geografi på, blir et brudd med Maurits Hansens tidligere verk. Dette bruddet blir forklart av professoren Edvard Beyer, som peker på det nasjonale ved deskriptive skildringer av den norske naturen og kulturen: «Det 'nasjonale' ligger ikke lenger i nasjonalromantisk emnevalg og ideologi, men i troverdig skildring av mennesker og eiendommelige skjebner i norsk miljø» (Beyer, 1976, s. 10). Dette skifte i forfatterskapet fremhever et nasjonalt og realistisk aspekt ved Hansens detektivroman.

Konklusjon

Gjennom nærlesing og analyse av *Mordet på maskinbygger Roølfen* kan det med sikkerhet hevdes at Maurits Hansen var en samfunnsengasjert forfatter. Med velinformerte kilder til grunn, har oppgaven gjort rede for hvordan romanen har aspekter som bidrar til nasjonal bygging. Samfunnet i denne boken blir skildret som et relativt stabilt embetsmannregime, med et realistisk makthierarki som viser seg gjennom karakterene i romanen. Ved dette har oppgaven forsøkt å underbygge hypotesen om hvordan romanen har en nasjonal dreining ved å fronte den moderne detektiven, Johannes Barth, som et forbilde. Dette forbildet er romanens

hovedkarakter og ideelle embetsmann som i tillegg gjør seg unik fra Maurits Hansens tidligere forfatterskap. Detektiv Barth har en oppdragende funksjon i måten han håndterer konflikter, både med og mellom de andre karakterene i romanen. Gjennom sine idealistiske og medmenneskelige egenskaper, skiller han seg ut fra resten av romanens persongalleri ved å vise seg uavhengig fra samfunnets patriarkalske korrupsjon.

Ved å analysere hvordan karakterene i boken representerer ulike nasjonaliteter og kulturtrinn, fremheves kontrastene til detektiven ytterligere. Ved overberghauptmannens maktrolle i Kongsberg trekkes det tråder til Danmarks enevelde over Norge i unionstiden. Selv om man umulig kan påstå Maurits Hansens forfatterintensjon med sikkerhet, er det likevel grunnlag til å argumentere for at romanen har mer enn et underholdningsperspektiv ved seg. Dette viser seg i Hansens detaljerte geografiske skildringer, som også er unikt fra hans tidligere romaner. Her skildrer han kulturen og miljøet i den norske gruvebyen Kongsberg med stor realisme, og med et gjennomgående fokus på samfunnslagene som fører til en nasjonal dreining.

Maurits Hansen skriver ikke *Mordet på maskinbygger Roolfsen* som et kampskrift mot Danmark, men det er sammenhenger og allegorier som impliserer Hansens interesse for Norges selvstendighet. Dette gjør han ved å problematisere embetsstyre ved å skildre den norske styreformens og dets problemområder. Hypotesen stiller seg uenig i litteraturhistoriens dom over Hansens detektivroman som utelukkende underholdningslitteratur. I tillegg til at *Mordet på maskinbygger Roolfsen* har et gjennomgående underholdningsperspektiv, er det grunn til å tro at Hansen også hadde et oppdragende formål med romanen. Dette underbygges av romanens ideelle embetsmann, skarpe kritikk på samfunnets makthierarki og realistiske miljøskildringer. Slik vil oppgaven konkludere med at det er aspekter ved boken som kan bidra til et nasjonalt prosjekt, i tillegg til sin sterke underholdningsverdi i å være Norges første kriminalroman.

NORD2901 Bacheloroppgave i nordisk for lektorstudenter
Påbyggingsemne: NORD2112 Litteratur og vitendiskurser
Marte Edvardsen. Kandidatnummer: 1008
02.06.2020

Siterte verk

Andersen, P. T. (2012). *Norsk litteraturhistorie*. Oslo: Universitetsforlaget.

Beyer, E. (1976). Innledning til Maurits Hansen. I M. Hansen, *Jutulskoppen og andre fortellinger*. Oslo: Cappelen.

Det Norske Akademi for Språk og Litteratur. (2020, 05 28). *Det Norske Akademis Ordbok*.
Hentet fra <https://naob.no/ordbok/despoti>

Fretheim, A. (2007). *Livets kolde prosa - Maurits Hansen og hans samtid*. Oslo: Aschehoug.

Hansen, M. (2017). *Mordet på maskinbygger Roølsen*. Oslo: Nasjonalbiblioteket.

Lahlum, H. O. (2017). Et litterært multitalent. I M. Hansen, *Mordet på maskinbygger Roølsen* (ss. 5-11). Oslo: Nasjonalbiblioteket.

Leffler, Y. (2014). Early Crime Fiction in Nordic Literature. I M. Ascari, & S. Knight, *From the Sublime to City Crime* (ss. 215-244). Monaco: LiberFaber.

Tysdahl, B. (1988). *Maurits Hansens fortellerkunst*. Østfold Trykkeri A/S: Aschehoug.